
Imigranci w polskiej gospodarce – raport z badań ankietowych

Paweł Strzelecki

Spis treści

Spis treści	3
Synteza	4
1. Znaczenie zatrudnienia imigrantów w gospodarce a epidemia COVID-19	5
2. Wybrane wyniki badania ankietowego imigrantów z Ukrainy przed epidemią COVID-19	8
3. Wyniki badania ankietowego firm zatrudniających imigrantów z Ukrainy przed epidemią COVID-19	11
4. Zatrudnienie imigrantów a COVID-19 – wyniki dodatkowego badania ankietowego firm zatrudniających imigrantów	15
Literatura	20
Aneks. Szczegółowe informacje o badaniach	21

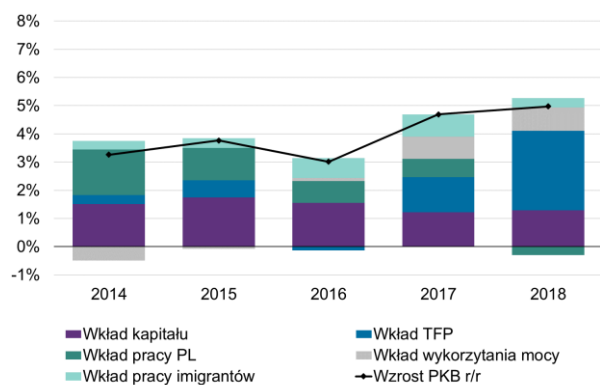
Synteza

- Celem raportu jest przedstawienie najważniejszych wniosków z badań ankietowych imigrantów oraz firm ich zatrudniających przeprowadzonych we współpracy z Oddziałami Okręgowymi NBP we wszystkich województwach w Polsce w okresie listopad 2019 – maj 2020. Raport łączy informacje uzyskane przed i po pojawieniu się epidemii choroby COVID-19.
- Wzrost liczby pracujących imigrantów był czynnikiem zwiększającym potencjał wzrostu PKB (przeciętnie o 0,5pp. rocznie), ale także powodującym szybki wzrost przekazów pieniężnych z Polski na Ukrainę. Zamknięcie granic spowodowane epidemią COVID-19 nie wywołało masowych powrotów imigrantów i związanych z nimi problemów z personelem w firmach. Zatrudnienie cudzoziemców zmniejszyło się prawdopodobnie o ok. 10% pomiędzy lutym i końcem maja 2020.
- Niekorzystny wpływ COVID-19 na sprzedaż najbardziej odczuły małe firmy z sektora usług i przemysłu, ale najczęstszymi reakcjami było ograniczanie kosztów niezwiązanych zatrudnieniem. Ograniczanie zatrudnienia było silnie skorelowane ze spadkiem sprzedaży, choć dokonywane w proporcjonalnie znacznie mniejszym stopniu („chomikowanie pracy”). Co ciekawe, zmiany zatrudnienia imigrantów nie były skorelowane z sytuacją firm.
- Epidemia COVID-19 może obniżyć skłonność części firm (ok. 15%) do rekrutacji imigrantów w najbliższej przyszłości, podobnie jak ogólne obniżenie popytu na pracę. Realizacja korzystnego scenariusza makroekonomicznego będzie prowadzić do powrotu do trendu wzrostu popularności zatrudniania obcokrajowców (1/4 ankietowanych firm zaczęła zatrudniać obcokrajowców w ostatnich 2 latach). Głównym motywem zatrudniania imigrantów był brak rąk do pracy oraz większa elastyczność czasu pracy.
- Prawie 60% firm zatrudnia imigrantów jedynie przy pracach fizycznych nie wymagających kwalifikacji. Duże firmy przeciętnie w większym stopniu korzystają z kapitału ludzkiego imigrantów. Ważną rolę (ok. 24% zatrudnienia) w rekrutacji i zatrudnieniu osób o niższych kwalifikacjach do średnich i dużych firm odgrywają agencje pośrednictwa pracy.
- W ciągu ostatnich pięciu lat silnie wzrósł odsetek imigrantów deklarujących chęć pozostania na dłużej lub nawet na stałe w Polsce. Ponad połowa imigrantów w Polsce przebywa razem z przynajmniej jednym członkiem rodziny. Oznacza to wzrastającą tendencję do migracji osiedleńczej. Z czasem wysoka obecnie skłonności imigrantów do przesyłania środków do kraju rodzinnego powinna się zmniejszać.

1. Wprowadzenie: zatrudnienie imigrantów w gospodarce a epidemia COVID-19

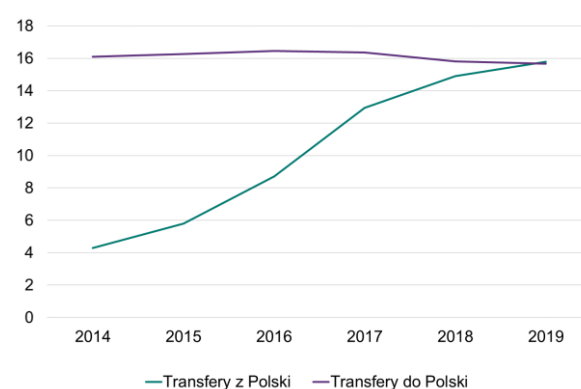
Od 2014 roku imigracja była coraz ważniejszym czynnikiem zwiększającym potencjał produkcyjny polskiej gospodarki. Według szacunków opartych na publikowanych danych¹ w 2018 Ukraińcy stanowili ok. 5% podaży pracy w Polsce i dokładali się do wzrostu PKB w okresie 2014 -2018 przeciętnie o ok. 0.5pp. rocznie (Wykres 1). W 2019 roku wzrost ten uległ jednak wyhamowaniu, a 2020 rok pozostaje niewiadomą.

Wykres 1. Dekompozycja wzrostu PKB r/r zawierająca informację o wkładzie pracy pracujących obcokrajowców.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strzelecki,Wyszyński,Growiec(2020)²

Wykres 2. Transfery pieniężne od emigrantów do Polski oraz od imigrantów poza Polskę (w mld PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP³

Transfery pieniężne imigrantów za granicę zbliżyły się do sumy transferów napływających od Polaków na emigracji. Szybki wzrost liczby pracujących w Polsce imigrantów oraz ich relatywnie wysoka skłonność do przekazów pieniężnych spowodowały, że suma przekazów pieniężnych cudzoziemców mieszkających w Polsce przekroczyła w 2019 roku sumę pieniędzy napływających od emigrantów z Polski (Wykres 2) i ukształtowała się na poziomie ok. 16 mld PLN rocznie, co stanowiło ok. 0,7% PKB Polski.

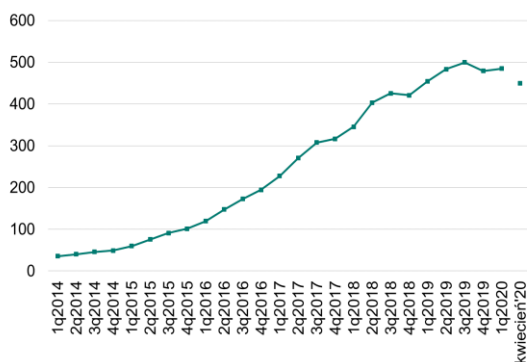
¹ Paweł Strzelecki, Robert Wyszyński, i Jakub Growiec, „The contribution of immigration from Ukraine to economic growth in Poland”, NBP Working Papers (Warsaw, 2020), http://www.nbp.pl/publikacje/materialy_i_studia/322_en.pdf.

² Ibidem s. 32

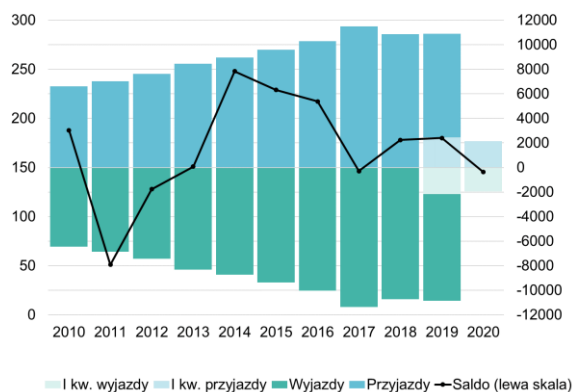
³ NBP, „Statystyka bilansu płatniczego”, 2020, https://www.nbp.pl/home.aspx?f=statystyka/bilans_platniczy.html.

Epidemia COVID-19 jest obecnie kluczową okolicznością zwiększającą niepewność związaną z dalszym wpływem migracji na polską gospodarkę. Bezpośrednim wpływem epidemii na migracje są utrudnienia w poruszaniu się i uzyskiwaniu dokumentów umożliwiających legalną pracę w Polsce. Wprowadzony w połowie marca *lock-down*, zamknięcie granic i konieczność kwarantanny spowodowały zatrzymanie ruchu na granicach, w tym szczególnie na granicy z Ukrainą, co przełożyło się na wyraźnie niższe niż rok wcześniej statystyki ruchu granicznego w całym I kwartale 2020 roku (Wykres 4). Saldo przepływów na przejściach granicznych z Ukrainą stało się ujemne przede wszystkim ze względu na zatrzymanie nowych przyjazdów, a jedynie częściowo ze względu na migrację powrotną. Ujemne saldo migracji w do końca marca 2020 wyniosło ok. 100 tys. osób. Innym miernikiem zmian dotyczących migrantów na polskim rynku pracy jest liczba imigrantów opłacających składki na ubezpieczenie zdrowotne. Wskaźnik ten przestał wzrastać już w drugiej połowie 2019 roku (Wykres 3). Dane z końca kwietnia 2020 wskazują ponadto, że w ciągu miesiąca po wprowadzeniu *lockdown'u* liczba ubezpieczonych pracowników z Ukrainy zmniejszyła się o 36 tys. (ok. 7%). Według najnowszych szacunków GUS ubytek imigrantów (wszystkich, nie tylko pracujących) w okresie koniec lutego 2020- koniec kwietnia 2020 wyniósł ponad 223 tys. osób, czyli 10% stanu z końca lutego 2020.

Wykres 3. Liczba obywateli Ukrainy opłacających ubezpieczenie zdrowotne (w tys.)

Wykres 4. Ruch graniczny obywateli Ukrainy na przejściach granicznych z Ukrainą (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZUS⁴ i Straży Granicznej⁵

⁴ ZUS, „Portal Statystyczny Zakładu Ubezpieczeń Społecznych”, 2020, <https://psz.zus.pl/>.

⁵ Straż Graniczna, „Informacje Statystyczne. Komenda Główna Straży Granicznej”, 2020, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>.

Ważniejszym skutkiem epidemii niż czasowe zamykanie granic jest ograniczenie aktywności gospodarczej, które dotknie zarówno polskich jak i ukraińskich pracowników. Może to spowodować spadek popytu na pracowników, a co za tym idzie zwiększone migracje powrotne obywateli Ukrainy w najbliższej. Zmiany te będą także wpływać na statystyki bilansu płatniczego zarówno poprzez zmiany liczby pracujących imigrantów, ich wynagrodzeń oraz skłonności do przesyłania przekazów pieniężnych wynikającej z sytuacji rodzinnej oraz wielu innych czynników.

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja w kolejnych rozdziałach wybranych wyników badań ankietowych dotyczących imigracji zrealizowanych przez Departament Statystyki Narodowego Banku Polskiego we współpracy z Oddziałami Okręgowymi NBP (OO NBP). Niniejszy raport powstał na podstawie trzech badań ankietowych realizowanych przez NBP w ramach zadania: „Rozbudowa systemu zbierania danych o imigracji w Polsce oraz prowadzenie analiz jej wpływu na sytuację ekonomiczną (rynek pracy)”. Badania te zostały przeprowadzone w okresie listopad 2019 – maj 2020 i objęły imigrantów zatrudnionych w Polsce, firmy zatrudniające imigrantów oraz instytucje ważne dla lokalnych rynków pracy. Szczegółowe informacje dotyczące charakterystyki poszczególnych badań zaprezentowane zostały w aneksie. Raport zorganizowany jest w ten sposób, że po wprowadzeniu opartym na danych zewnętrznych, w kolejnych rozdziałach przedstawione zostaną najważniejsze wnioski z kolejnych badań ankietowych:

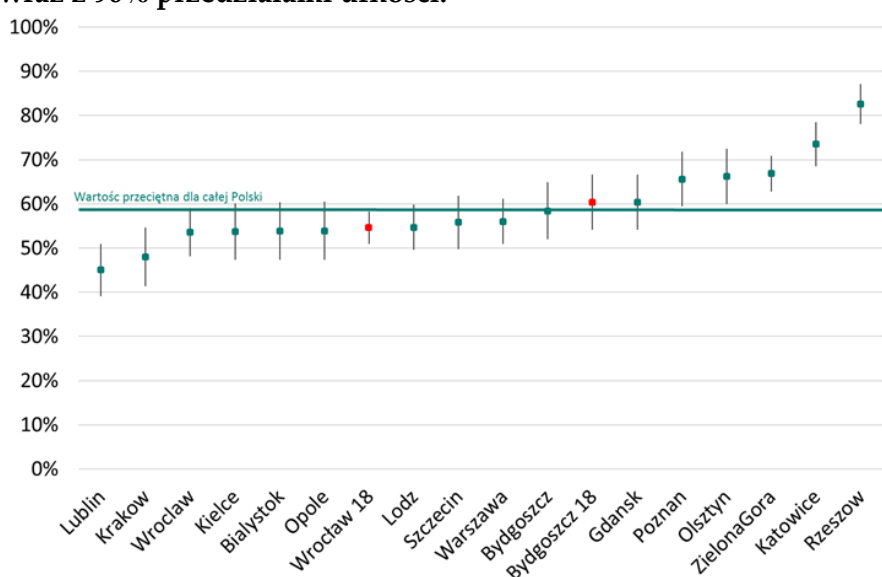
- badania ankietowego imigrantów (rozdział 2)
- badania firm zatrudniających imigrantów w okresie przed COVID-19 (rozdział 3)
- badania wybranych firm zatrudniających imigrantów w okresie po wprowadzeniu restrykcji związanych z epidemią COVID-19 (rozdział 4)

2. Wybrane wyniki badania ankietowego imigrantów z Ukrainy przed epidemią COVID-19

Badania imigrantów zrealizowane przez OO NBP pozwoliły po raz pierwszy w historii badań prowadzonych w Polsce uzyskać w skali ogólnopolskiej wiedzę o częstości i poziomie przekazów pieniężnych imigrantów oraz o aktywności zawodowej imigrantów w różnych rejonach Polski. W tym rozdziale zaprezentowane zostały wybrane wyniki tego badania.

W większości regionów Polski odsetek imigrantów deklarujących przesyłanie pieniędzy na Ukrainę wynosił ok. 50-60%. Jest to wartość zbliżona do wcześniejszych informacji z badań realizowanych na zlecenie NBP we Wrocławiu i Bydgoszczy w 2018 roku. Mniejszy odsetek był obserwowany w miastach gdzie dużą część stanowili studenci (Lublin, Kraków). Większy od przeciętnej udział osób przesyłających pieniądze występował natomiast w miastach takich jak Katowice, Rzeszów i Zielona Góra (Wykres 5), w których duża część migrantów pozostawała bez rodzin.

Wykres 5. Oszacowania odsetka osób przesyłających pieniądze na Ukrainę według województw wraz z 90% przedziałami ufności.

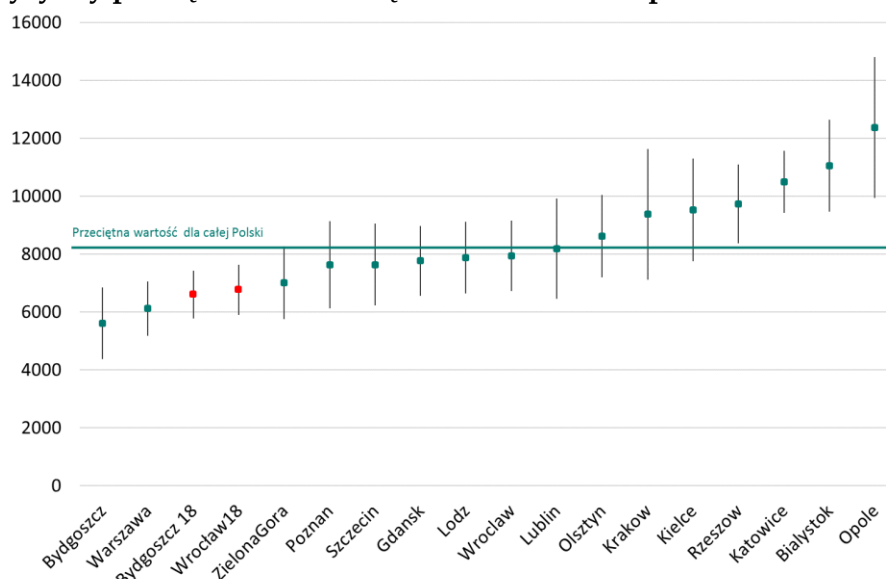

Źródło: Wyniki badań OO NBP w województwach (kolor zielony) oraz wcześniejszych badań zleconych przez NBP (kolor czerwony)

Przeciętna suma roczna przekazów pieniężnych imigrantów, którzy wysyłali pieniądze do rodzin wynosiła nieco powyżej 8 tys. zł rocznie. W porównaniu z wcześniejszymi badaniami przeciętne przekazy w skali ogólnopolskiej okazały się wyższe niż wynikało to z wcześniejszych badań w 2018 roku we Wrocławiu i Bydgoszczy. Może to wynikać z większego zróżnicowania przekazywanych kwot zarówno w poszczególnych regionach jak i pomiędzy

respondentami. Przeciętne przekazy dla samych miejscowości Bydgoszcz i Wrocław nie różniły się statystycznie istotnie od wcześniejszych oszacowań. Bardzo wysokie przeciętne przekazy notowane były natomiast wśród imigrantów pracujących w Katowicach, Białymstoku i Opolu (Wykres 6).

Wykres 6. Oszacowanie przeciętnych wartości rocznych przekazów osób, które deklarowały, że wysyłały pieniądze na Ukrainę (w zł) wraz z 90% przedziałami ufności.

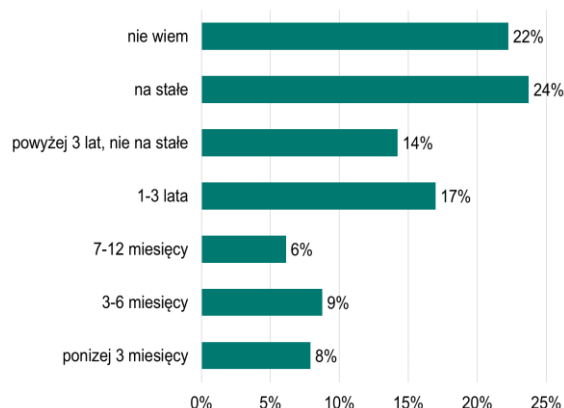

Źródło: Wyniki badań OO NBP w województwach (kolor zielony) oraz wcześniejszych badań zleconych przez NBP (kolor czerwony)

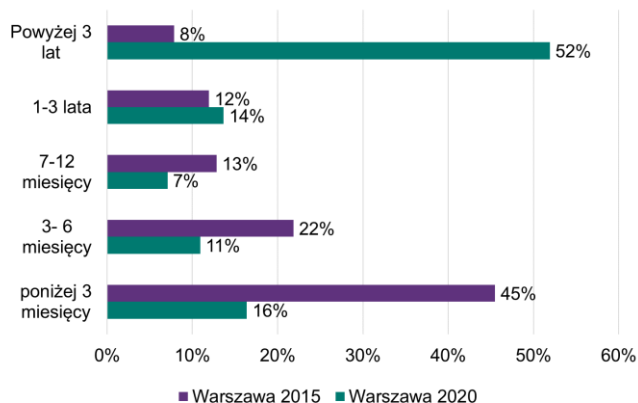
Duża część pracujących w Polsce obywateli Ukrainy chciała zostać w Polsce na dłużej, to znacznie więcej niż jeszcze pięć lat temu. Struktura odpowiedzi na zadane imigrantom pytanie o planowane dalsze pozostawania w Polsce wskazuje że, że 24% z nich chciałby zostać na stałe a kolejne 14% przynajmniej na 3 lata (Wykres 7a). Stosunkowo duży jest odsetek osób, które nie mają sprecyzowanych planów oraz osób, które postrzegają wyjazdy do Polski jedynie w horyzoncie poniżej 1 roku powielając schemat migracji krótkookresowej. Porównanie wyników obecnego badania do badania z podobnym pytaniem realizowanego w 2015 roku w Warszawie pokazuje, że początkowo zdecydowana większość (80%) planów migracyjnych dotyczyła pozostania poniżej 1 roku. W 2020 roku większość (52%) planuje pozostanie powyżej 3 lat (Wykres 7b). Obecna sytuacja przypomina deklaracje imigrantów z Polski w Europie Zachodniej kilka lat po wejściu do Unii Europejskiej. Odsetek migracji wahadłowych wciąż był wysoki, ale powiększał się także udział osób pragnących pozostać za granicą na dłużej. W przypadku migracji obywateli polskich wewnątrz Unii Europejskiej nie stanowiło to problemu. W przypadku migracji z Ukrainy w Polsce realizacja tych planów jest ograniczona przez przepisy imigracyjne.

Wykres 7. Planowany dalszy pobyt w Polsce deklarowany przez imigrantów

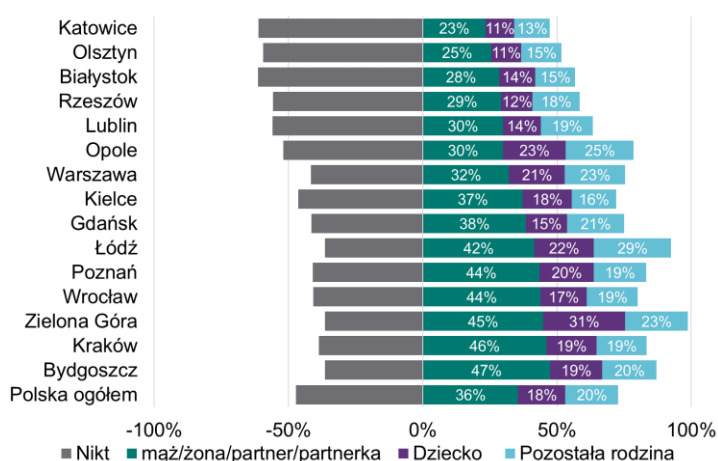
a) Wyniki ogólnopolskie w 2020 roku

b) Porównanie wyników dla Warszawy w 2015 i w 2020 roku

Wykres 8. Członkowie rodziny imigrantów przebywający w Polsce*

*W Polsce może przebywać więcej niż jeden członek rodziny dlatego udziały odpowiedzi dotyczących członków rodziny przebywających w Polsce nie sumują się do 100%

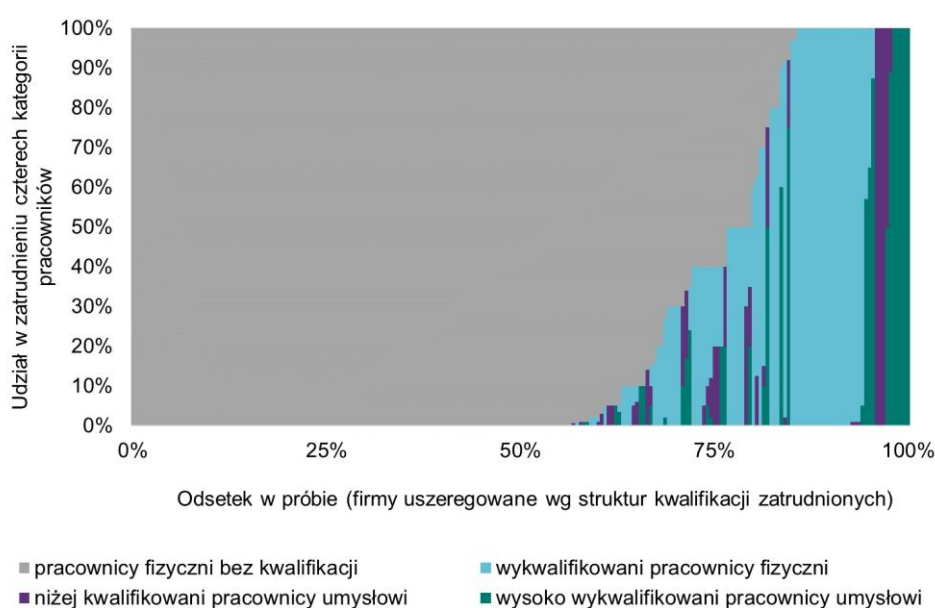
Transformacja od migracji krótkookresowej do migracji osiedleńczej jest widoczna i wiąże się z przyjazdami członków rodzin imigrantów. Około 47% imigrantów przebywała w Polsce bez innych członków rodziny (Wykres 8), ale pozostałe 53% imigrantów deklaruje najczęściej, że towarzyszy im małżonek(a)/partner(ka) (36% wszystkich imigrantów), dalsza rodzina (20% imigrantów) oraz pełno lub niepełnoletnie dziecko (18% imigrantów). Rozmieszczenie imigrantów z rodzinami w Polsce jest zróżnicowane. W regionach o największym odsetku „samotnych” imigrantów (Katowice, Olsztyn, Białystok) przeciętnie stosunkowo wysokie i częste były transfery pieniędzy do rodzin na Ukrainę a postrzeganie imigracji bardziej krótkoterminowe.

3. Wyniki badania ankietowego firm zatrudniających imigrantów z Ukrainy przed epidemią COVID-19

W okresie listopad 2019- luty 2020 OO NBP prowadziły na zlecenie Departamentu Statystyki NBP badania ankietowe imigrantów z Ukrainy oraz firm zatrudniających imigrantów. Poniżej zaprezentowane zostały wybrane wnioski z tych badań.

Zdecydowana większość imigrantów pracuje w Polskich firmach jako niewykwalifikowani pracownicy fizyczni, choć część dużych firm rekrutuje tylko imigrantów z wyższymi kwalifikacjami. Według deklaracji pracodawców osoby pracujące fizycznie bez kwalifikacji stanowiły 70% zatrudnienia w ankietowanych firmach, wykwalifikowani pracownicy fizyczni stanowili 16% zatrudnionych imigrantów, niższy personel w biurze ok. 2% a specjaliści z wyższym wykształceniem ok. 12% zatrudnionych imigrantów (Wykres 9). Zatrudnienie imigrantów tylko jako niewykwalifikowanych pracowników fizycznych deklarowało prawie 60% firm, z drugiej strony ok. 16% stanowiły firmy (głównie bardzo duże z sektora usług), które zatrudniały cudzoziemców tylko jako pracowników umysłowych (zarówno niżej kwalifikowanych jak i specjalistów).

Wykres 9. Struktura zawodów, w których pracowali imigranci w ankietowanych firmach uporządkowanych według wykorzystania kapitału ludzkiego pracowników

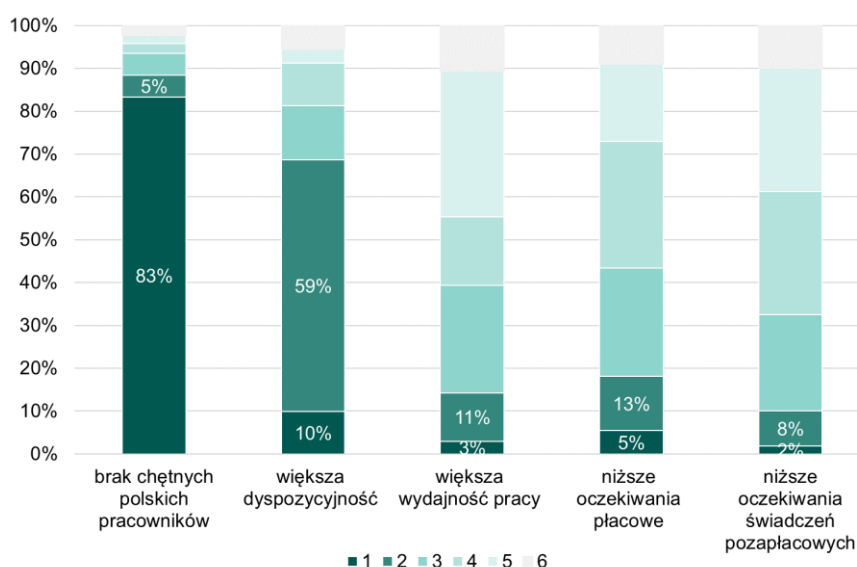

W rekrutacji imigrantów dużą rolę odgrywają agencje pracy tymczasowej. Wynika to głównie z minimalizacji kosztów oraz ryzyka jakie stanowi dla firm pozyskiwanie pracowników z zagranicy. W 2019 roku na stałe współpracowało z agencjami pośrednictwa pracy 22% badanych firm, przy czym udział ten był wyższy wśród średnich i dużych firm z sektora rolniczego i przemysłowego. Ogółem zatrudnionych za pośrednictwem agencji było 24% imigrantów pracujących w badanych firmach.

Imigranci na początku roku byli zatrudniani głównie na podstawie krótkoterminowe umów o pracę. Były one stosowane najczęściej w 52% firm. Umowy cywilnoprawne występowały najczęściej w 32% firm. W pozostałych firmach dominującym typem były umowy o pracę dłuższe niż rok. Umowy z imigrantami prowadzącymi własną działalność stanowiły poniżej 0,1% ogółu form zatrudnienia.

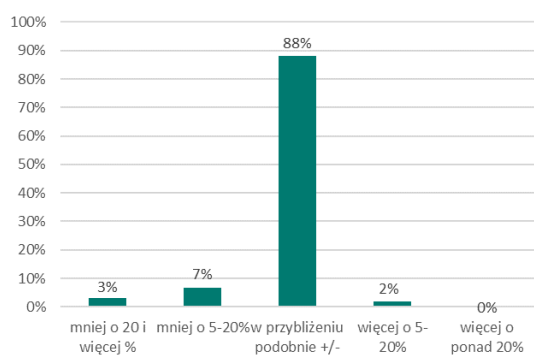
Głównym motywem zatrudnienia imigrantów był w zdecydowanej większości przypadków brak krajowych pracowników a nie z niższe koszty zatrudnienia. Około 83% firm wskazywało brak chętnych do podjęcia pracy polskich pracowników jako najważniejszy (1 w rankingu) powód zatrudnienia imigrantów (Wykres 10). Najczęściej wskazywanym jako drugi (przez 59% firm) była dużo większa dyspozycyjność pracowników cudzoziemskich. Niższe oczekiwania płacowe były wskazywane jako najważniejszy powód jedynie przez 5% firm, choć duża część wskazywała ten powód na 3-4 miejscu.

Wykres 10. Powody zatrudnienia imigrantów (ranking ważności miejsca od 1 do 6)

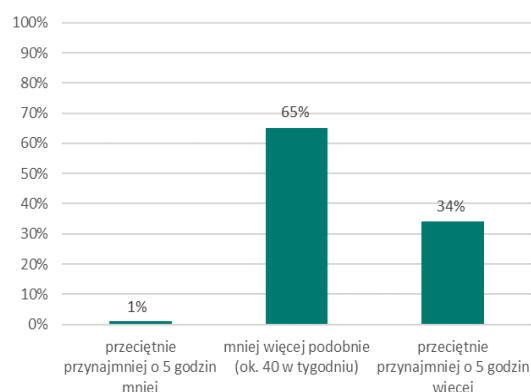

Wymiar czasu pracy cudzoziemców w polskich firmach jest przeciętnie wyraźnie wyższy niż 40 godzin w tygodniu najbardziej typowe dla rodzimych pracowników. Pracodawcy najczęściej płacą podobnie jak Polakom na tych samych stanowiskach. Deklarowane przez pracodawców stawki płac imigrantów i rodzimych pracowników na tych samych stanowiskach były podobne w prawie 90% firm (Wykres 11). Około 10% deklarowała, że pracujący imigranci otrzymują wyraźnie niższe stawki godzinowe. Z drugiej strony w około 1/3 firm imigranci byli zatrudnieni w wymiarze przynajmniej 45 godzin w tygodniu, czyli wyraźnie więcej niż przeciętny czas pracy rodzimych pracowników (Wykres 12).

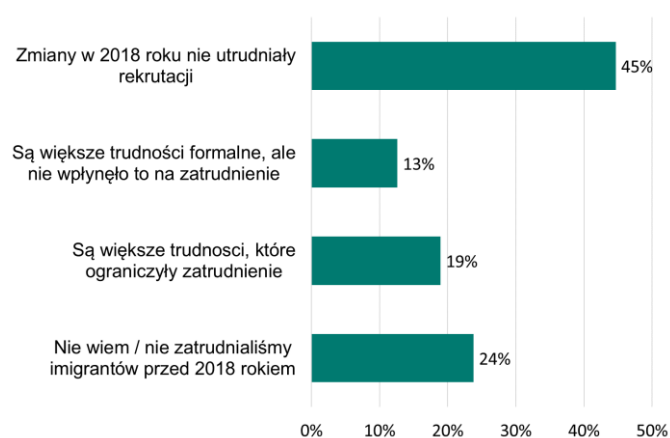
Wykres 11. Porównanie stawek płac imigrantów i rodzimych pracowników na tych samych stanowiskach (% firm)

Wykres 12. Porównanie wymiaru czasu pracy imigrantów do typowych rodzimych pracowników (% firm)

Wykres 13. Ocena przez pracodawców wpływu zmian w 2018 roku przepisów dotyczących imigracji na zatrudnienie imigrantów

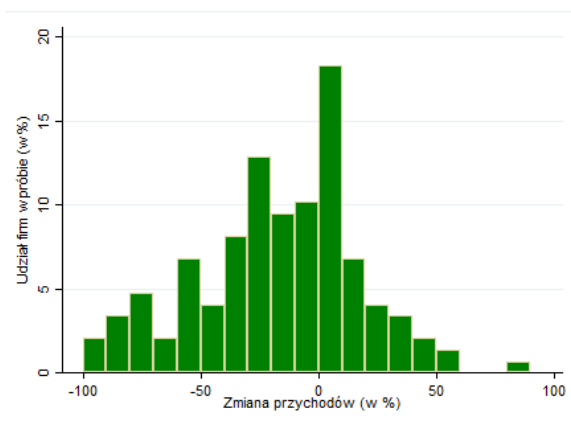

Zmiany w regulacjach dotyczących migracji wprowadzone w 2018 roku przyczyniły się do ograniczenia zatrudnienia imigrantów w ok. 20% firm. Na początku 2018 roku wprowadzone zostały zmiany mające na celu uszczelnienie systemu zapewniającego legalną pracę i pobyt w Polsce na podstawie oświadczeń pracodawców (Wykres 13). Dodatkowe procedury formalne z jednej strony zredukowały liczbę oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca wystawianych przez firmy „na pusto”, z drugiej jednak strony mogły przyczynić się do ograniczenia przez firmy popytu na prace cudzoziemców. Wyniki badania wskazują, że prawie połowa firm nie uznała dodatkowych procedur za utrudnienie, 13% odnotowała większe trudności, ale pozostawało to bez wpływu na decyzję o zatrudnieniu. O wzrastającej popularności korzystania z pracy imigrantów pomimo zmieniających się przepisów świadczy to, że prawie ¼ firm w próbie zaczęła zatrudniać pracowników z zagranicy już po 2018 roku.

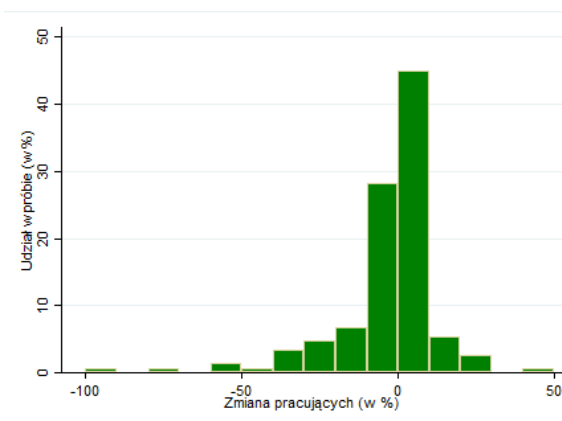
4. Zatrudnienie imigrantów a COVID-19 – wyniki dodatkowego badania ankietowego firm zatrudniających imigrantów

Dla określenia wpływu zmian na polskim rynku pracy w trakcie i po kryzysie spowodowanym epidemią COVID-19 ważne jest zbadanie jak wielu imigrantów może stracić pracę, o ile mogą być obniżone ich wynagrodzenia oraz jak zmienić się mogą preferencje imigrantów dotyczące oszczędzania i przekazywania środków. W tym celu pod koniec kwietnia i na początku maja 2020 roku przeprowadzona została w firmach, w których ankietowana była część imigrantów z poprzedniego badania. W tej części opracowania zaprezentowane zostały wyniki dodatkowego badania firm zatrudniających imigrantów pogrupowane tak, aby odpowiedzieć na pytania dotyczące skutków epidemii choroby COVID-19.

Wykres 14. Zmiana przychodów w okresie marzec-kwiecień 2020 w stosunku do roku poprzedniego

Wykres 15. Zmiana liczby pracujących ogółem w okresie marzec-kwiecień 2020

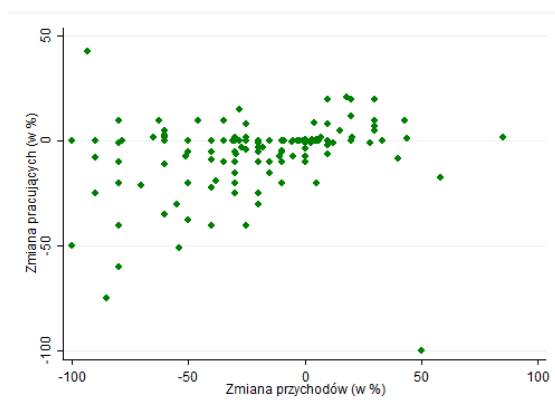
Większość firm zatrudniających imigrantów (zwłaszcza małe i z sektora usług) doświadczyło spadku przychodów w marcu i kwietniu 2020 i część zredukowała zatrudnienie. Uczestniczące w badaniu firmy zatrudniające imigrantów w sposób zróżnicowany odczuły ekonomiczne następstwa epidemii COVID-19 oraz środków podjętych do ograniczenia jej rozprzestrzeniania się w Polsce. Większość w próbie (63%) stanowiły firmy, które odnotowały przynajmniej nieznaczny spadek obrotów (Wykres 14). Ponad 1/5 firm deklarowała spadek obrotów przekraczający 50%. Dostosowanie zatrudnienie ogółem było na ogół znacznie mniej wyraźne niż spadki przychodów, co wynika z obserwowanego już wcześniej w polskiej

gospodarce zjawiska⁶ „chomikowania pracy” (Wykres 15). W badanej próbie przedsiębiorstw najtrudniejsza sytuacja pod względem utraty przychodów dotyczyła firm relatywnie najmniejszych (Tabela 1). Przeciętnie znacznie lepiej radziły sobie średnie i większe z przemysłu i rolnictwa.

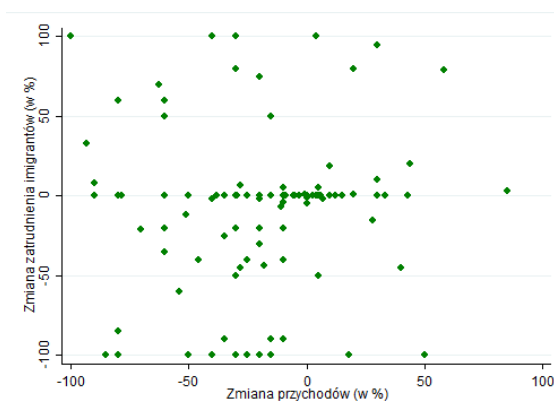
Tabela 1. Przeciętne zmiany przychodów w firmach zatrudniających imigrantów z Ukrainy w okresie marzec-kwiecień 2020r. (mapa ciepła wg sektora i wielkości firmy)

	Mikro (1-9)	Małe (10-49)	Średnie (50-249)	Duże (>250)
Rolnictwo	-25%	-27%	33%	0%
Przemysł	-60%	16%	-13%	-4%
Budownictwo	-13%	-31%	-17%	-31%
Usługi	-36%	-52%	-27%	-15%

Wykres 16. Zmiana przychodów firmy a zmiany zatrudnienia ogółem

Wykres 17. Zmiany przychodów firmy a zmiany zatrudnienia imigrantów

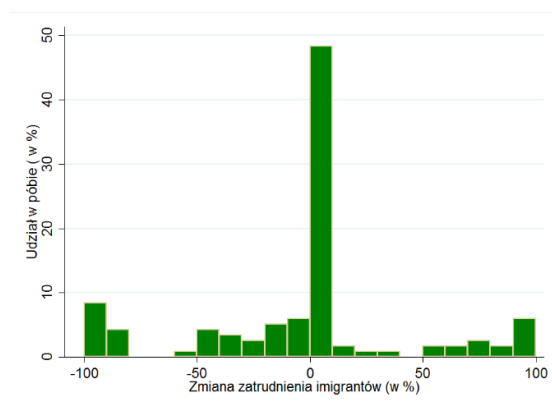
Zatrudnienie ogółem jest ściśle skorelowane z sytuacją firmy, ale nie zatrudnienie imigrantów. Zmiany zatrudnienia ogółem w marcu i kwietniu 2020 roku były dodatnio skorelowane z sytuacją firm mierzoną zmianami przychodów (Wykres 16). Pogorszenie się sytuacji firm prowadziło zatem zgodnie z intuicją do ograniczania zatrudnienia ogółem. W przypadku zatrudnienia imigrantów wnioski nie były jednak tak jednoznaczne (Wykres 17). Po pierwsze wahania ich zatrudnienia były znacznie większe niż pracowników ogółem, co wynika zarówno z krótkookresowości ich umów jak i faktu, że stanowią zwykle niewielką część załogi (każda zmiana jest relatywnie duża). Po drugie, korelacja nie była istotna statystycznie w firmach objętych badaniem. Zwłaszcza firmy odnotowujące spadek przychodów relatywnie często cechowały się większym zatrudnieniem imigrantów niż rok wcześniej - były to przeciętnie częściej średnie i duże firmy z sektora usług. Relatywnie słabsze dostosowania wobec

⁶ Paweł Strzelecki, Robert Wyszynski, i Katarzyna Saczuk, „Zjawisko chomikowania pracy w polskich przedsiębiorstwach po okresie transformacji”, *Bank i Kredyt*, nr 40 (6) (2009): 77–104.

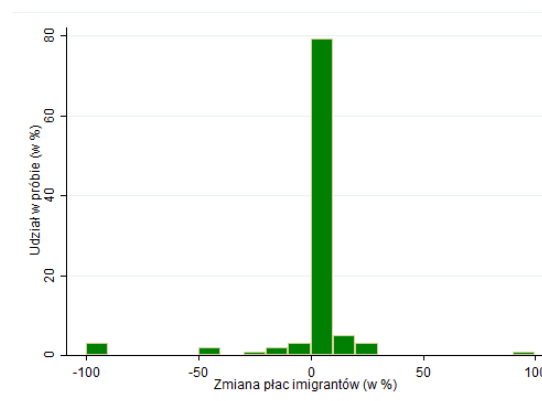
pracujących w firmie imigrantów mogą być podyktowane tym, że najczęściej ich płace nie stanowią istotnej części funduszu płac, a elastyczność przepracowanych godzin i długości umów o pracę może być atutem dla firm w okresie niepewności.

Koszty pracy w przypadku imigrantów rzadko dostosowywane były przez zmiany stawek płac a częściej przez zmiany zatrudnienia. Choć teoretycznie imigranci pracują na podstawie krótkoterminowych kontraktów i zależnie od sytuacji firmy zarówno pracodawcy jak i pracownicy dość łatwo mogliby renegotjować stawki płac lub wymiar etatu to podobnie jak w przypadku polskich pracowników tego rodzaju działania zdarzały się znacznie rzadziej niż zmiany liczby zatrudnionych osób (Wykres 19). Jest to kolejne potwierdzenie występowania w praktyce tzw. „nieformalnych” kontraktów, czyli sytuacji, w której raz określoną stawkę wynagrodzenia traktuje się jako stałą i nie zmienia się jej, jeśli sytuacja firmy ulega przejściowemu pogorszeniu lub poprawie. Obserwacje wskazują, że większe zmiany kosztów pracy imigrantów dokonywały się prawie wyłącznie przez zmiany zatrudnienia (Wykres 18), nie-rzadko zmiany zarówno in plus jak i in minus obejmowały powyżej 50% pracujących w firmie cudzoziemskich pracowników.

Wykres 18. Zmiany zatrudnienia imigrantów z Ukrainy

Wykres 19. Zmiany stawek płac imigrantów z Ukrainy

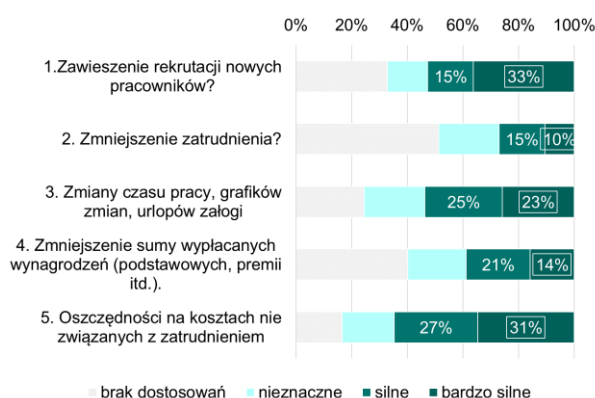

Firmy deklarują na ogół powstrzymywanie się z decyzjami o zwolnieniach i w większości nie traktują w różny sposób pracowników rodzimych i imigrantów. Decyzje o ograniczaniu zatrudnienia są zwykle podejmowane z opóźnieniem i po wyczerpaniu innych opcji, bo wiążą się utratą potencjału, kosztami rotacji pracowników oraz utratą kapitału ludzkiego⁷. Z tego

⁷ firmy stosują w okresach spowolnienia stosują „chomikowanie pracowników” (tzw. *labour hoarding*), co umożliwia im uniknięcie kosztów ponownej rekrutacji, szkolenia utraty specyficznego dla firmy kapitału ludzkiego. Więcej w Strzelecki, Wyszyński, i Saczuk (2009).

powodu najczęstszą metodą planowanych w najbliższych miesiącach dostosowań w firmach są oszczędności na kosztach nie związanych z zatrudnieniem zmiany organizacji czasu pracy i zawieszenie rekrutacji nowych pracowników (Wykres 20). Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że firmy zwykle nie różnicowały kanałów dostosowania pracujących imigrantów oraz lokalnych pracowników, a jeśli już wskazywały różnice to związane ze słabszym dostosowaniem zatrudnienia i rekrutacji imigrantów (Wykres 21).

Wykres 20. Planowane w najbliższych miesiącach metody dostosowania kosztów w firmie

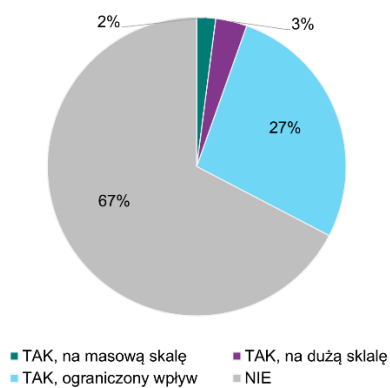

Wykres 21. Odpowiedź na pytanie, czy dotychczasowe dostosowania kosztów pracy dotyczyły bardziej, czy mniej imigrantów w porównaniu z krajowymi pracownikami.

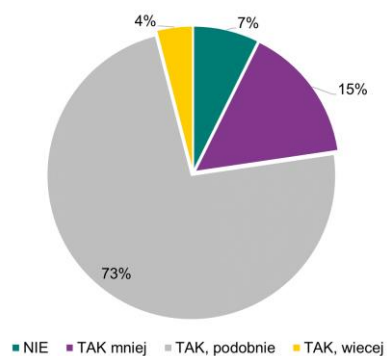

Większość firm nie odczuła większych problemów z personelem ze względu na wyjazdy imigrantów spowodowane pandemią COVID-19. Część firm deklaruje jednak, że w przyszłości ograniczą rekrutację pracowników z zagranicy. Zdecydowana większość firm (67%) zatrudniających imigrantów z Ukrainy nie odnotowała problemów związanych z brakiem pracowników do pracy ze względu na zwiększone wyjazdy z ostatnich miesięcy (Wykres 22). Jedynie około 5% firm określiło wyjazdy imigrantów z Ukrainy jako problem masowy lub duży i zagrażający ciągłości pracy przedsiębiorstwa. Problemy związane z epidemią COVID-19 nie wpłynęły na preferencje dotyczące zatrudnienia imigrantów ok. 73% firm (Wykres 23), ale ok. 15% wskazywała, że w przyszłości będzie zatrudniać mniej imigrantów niż poprzednio a 7% firm deklarowało, że będzie unikać zatrudniania imigrantów. Około 4% deklarowało natomiast szersze korzystanie z pracy imigrantów w przyszłości.

Wykres 22. Wyniki odpowiedzi na pytanie, czy jak dużym problemem dla działania firmy był odpływ imigrantów w związku z pandemią?

Wykres 23. Wyniki odpowiedzi na pytanie, czy firma będzie zatrudniać imigrantów i w jakiej skali w porównaniu z przeszłością?

Literatura

- GUS. „Populacja cudzoziemców w Polsce w czasie 04.06.2020 r. COVID-19”. Statystyki eksperymentalne. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2020. <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/populacja-cudzoziemcow-w-polsce-w-czasie-covid-19,12,1.html>.
- NBP. „Statystyka bilansu płatniczego”, 2020. https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/bilans_platniczy.html.
- Straż Graniczna. „Informacje Statystyczne. Komenda Główna Straży Granicznej”, 2020. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>.
- Strzelecki, Paweł, Robert Wyszynski, i Katarzyna Saczuk. „Zjawisko chomikowania pracy w polskich przedsiębiorstwach po okresie transformacji”. *Bank i Kredyt*, nr 40 (6) (2009): 77–104.
- Strzelecki, Paweł, Robert Wyszynski, i Jakub Growiec. „The contribution of immigration from Ukraine to economic growth in Poland”. NBP Working Papers. Warsaw, 2020. http://www.nbp.pl/publikacje/materialy_i_studia/322_en.pdf.
- ZUS. „Portal Statystyczny Zakładu Ubezpieczeń Społecznych”, 2020. <https://psz.zus.pl/>.

Aneks. Szczegółowe informacje o badaniach

Niniejszy raport powstał na podstawie trzech badań ankietowych realizowanych przez NBP w ramach zadania: „Rozbudowa systemu zbierania danych o imigracji w Polsce oraz prowadzenie analiz jej wpływu na sytuację ekonomiczną (rynek pracy)”. Szczegółowe informacje o tych badaniach zaprezentowane są poniżej:

- 1) Badanie ankietowe imigrantów z Ukrainy pracujących w Polsce zrealizowane zostało w 16 województwach w Polsce na próbie 2981 osób. Badanie było przeprowadzane przez pracowników OO NBP za pomocą kwestionariuszy opracowanych w języku ukraińskim, polskim lub rosyjskim w zależności od preferencji respondentów. Badanie zostało zrealizowane w okresie 23.10.2019 – 28.02.2020.
- 2) Badanie ankietowe firm zatrudniających w poszczególnych województwach imigrantów z Ukrainy zrealizowane zostało we wszystkich województwach w Polsce na próbie 223 firm zatrudniających imigrantów. Badanie zrealizowane zostało w okresie 23.10.2019 – 29.02.2020.
- 3) Badanie zatrudniających imigrantów z Ukrainy po zamknięciu granic Polski w związku z zapobieganiem rozszerzeniu się choroby COVID-19. Badanie przeprowadzone zostało w formie ankiety telefonicznej lub wypełnianej przez Internet i przeprowadzone zostało prawie wyłącznie wśród firm biorących udział we wcześniejszej ankiecie (159 firm spośród całej próby 167). Wywiady zostały przeprowadzone w okresie 27.04.2020 – 08.05.2020.